

ร้านเสริมสวย : พื้นที่การสร้างตัวตนของคนข้ามเพศ¹

Beauty Salon: A Space for Self Construction of Thai Transgender

ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ / มณีมาย ทองอยู่ / เยาวลักษณ์ อภิชาติवालล
Piyaluk Potiwan / Maniemai Thongyou / Yaowalak Apichatvullop

บทคัดย่อ

สำหรับคนข้ามเพศแล้วร้านเสริมสวยเป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษแตกต่างจากพื้นที่อื่น ในร้านเสริมสวยคนข้ามเพศสามารถแสดงออกซึ่งตัวตนได้อย่างเต็มที่มากกว่าในโลกภายนอก ร้านเสริมสวยจึงเปรียบเสมือนพื้นที่ทางสังคมที่คนข้ามเพศสามารถแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมย่อยของตนได้อย่างเต็มที่ งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้พบว่าคนข้ามเพศเกี่ยวข้องกับร้านเสริมสวยทั้งในฐานะที่เป็นเจ้าของ เป็นผู้ให้บริการเสริมความงาม และเป็นผู้รับบริการ นอกจากนี้คนข้ามเพศยังใช้ร้านเสริมสวยเป็นสถานที่พบปะ สังสรรค์ รวมกลุ่ม และสร้างเครือข่ายทางสังคม ด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป เช่น การหาคู่ หางาน ซื้อขายยาเสพติด ค้าบริการทางเพศ รวมทั้งการใช้ร้านเสริมสวยเป็นช่องทางเข้าสู่เวทีประกวดความงามหรือเข้าสู่การบันเทิงรูปแบบต่างๆ ร้านเสริมสวยจึงเป็นพื้นที่ที่ให้ช่องทางในการเลื่อนลำดับชั้นทางสังคมของคนข้ามเพศ ตามเงื่อนไขด้านความสวยงาม ฐานะ ชนชั้น และเครือข่ายของแต่ละบุคคล รวมทั้งเป็นพื้นที่ของการสร้าง แสดงออก และปะทะของตัวตนของคนข้ามเพศในฐานะผู้กระทำการอีกด้วย

คำสำคัญ คนข้ามเพศ ร้านเสริมสวย อัตลักษณ์ พื้นที่ทางสังคม

¹ งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมกลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Abstract

For transgender people, beauty salons are a social space that has special meaning for it is there that they can express their identities more freely than in the outside world. Beauty salons thus provide transgenders with a social space where they can reproduce their sub-culture. This qualitative research found that transgender people are involved with beauty salons as owners, service providers and consumers. In addition, transgenders use beauty salons as a place for meetings, parties, gatherings, and building social networks for various purposes, including finding partners and jobs, selling and buying drugs, finding and giving sex services, and getting into beauty contests and the entertainment business. Beauty salons thus provide various channels for social mobility of transgenders, depending on each individual's beauty, social and economic status, and strength of social networks. Beauty salons are also a space where transgenders as active agencies construct and express their collective, and sometimes conflicting, identities.

Keywords: transgender people, beauty salon, identities, social space

บทนำ

บทความนี้เป็นการสำรวจและวิเคราะห์ถึงการเปิดเผยตัวตนของคนข้ามเพศที่ปรากฏในสถานบริการความงาม หรือที่คนทั่วไปในสังคมรู้จักกันดีในนามของ “ร้านเสริมสวย” (beauty salon) แม้ว่าจุดประสงค์หลักของการทำงานในบ้านเสริมสวยจะเป็นไปเพื่อการสร้างสรรค์ความงามของเส้นผม ซึ่งในระยะหลังมานี้ร้านเสริมสวยหลายแห่งในสังคมไทยได้ปรับกลยุทธ์ในการทำงาน โดยการพยายามเพิ่มบริการเสริมความงามทางเรือนร่างไปพร้อมกับการทำผม ในเมืองหลวงและในจังหวัดขนาดใหญ่ร้านเสริมสวยบางร้านจะเป็นเครือข่ายของร้านเสริมสวยที่มีชื่อเสียงมาเปิดให้บริการแก่คนในพื้นที่ หลายร้านที่มีจุดขายในการเป็นช่างผมมืออาชีพหรือผ่านการประกวดการทำผมระดับโลกซึ่งมีรางวัลจากการแข่งขันเป็นการประกันซึ่งฝีมือ ส่วนราคานั้นก็แล้วแต่รูปแบบและความยากง่ายในการให้บริการ

ความพิเศษของร้านเสริมสวย ไม่ว่าจะเป็นในเมืองหลวง หรือตามเมืองใหญ่รวมทั้งเมืองที่กำลังเจริญเติบโต ไม่เว้นแม้แต่ในย่านธุรกิจที่สำคัญ คือในอดีตร้านเสริมสวยถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของสตรีที่ต้องการเสริมและเติมแต่ง

ความงาม แต่ในปัจจุบันร้านเสริมสวยยังเป็นที่ต้องการของบุรุษหรือแม้แต่คนข้ามเพศสำหรับคนข้ามเพศแล้ว ร้านเสริมสวยมิใช่เพียงสถานที่ให้บริการด้านความงามเท่านั้น แต่ร้านเสริมสวยยังเป็นสถานที่สำคัญสำหรับการรวมกลุ่ม ทั้งที่เป็นเจ้าของหรือเป็นผู้ให้บริการในร้าน และผู้ที่เป็นลูกค้าเข้าไปใช้บริการและพบปะสังสรรค์ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น ในบางร้านอาจจะมีบริการอย่างอื่นที่นอกเหนือจากการเสริมความงามทางด้านหน้าตาและทรงผม เช่น การให้บริการเช่าเสื้อผ้า เช่าเครื่องประดับ เช่าเครื่องแต่งกาย ซึ่งมีทั้งสำหรับสุขภาพบุรุษ สุขภาพสตรี และเสื้อผ้าพิเศษสำหรับคนข้ามเพศโดยเฉพาะ แต่ถึงอย่างไรก็ตามจุดสำคัญที่สุดของร้านเสริมสวยคือการเป็นพื้นที่ของการรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย รวมไปถึงการแสดงออกซึ่งตัวตนของคนข้ามเพศ

การศึกษาและการเก็บข้อมูลของงานเขียนชิ้นนี้ผู้เขียนได้ใช้กระบวนการของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือสำคัญคือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบสังเกต ซึ่งผู้เขียนได้ใช้เทคนิคของการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ซึ่งผู้เขียนใช้ตนเองเป็นเครื่องมือหลักที่สำคัญและผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าไปใช้บริการในร้านเสริมสวยที่เป็นที่รู้จักของคนข้ามเพศหลายร้านและหลายครั้ง จนกระทั่งผู้เขียนเห็นความแตกต่างของร้านเสริมสวยในแต่ละแห่ง เช่น ในเรื่องของราคาค่าบริการ รูปแบบของการตกแต่งร้าน ท่าเลที่ตั้งของร้าน ประเภทของลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการ ชนิดของกิจกรรมอื่นที่นอกเหนือจากการบริการด้านความงาม ซึ่งผู้เขียนได้พบประเด็นที่มีความคล้ายคลึงกันของร้านเสริมสวยและรสนิยมความชอบของคนข้ามเพศในหลายลักษณะและหลากหลายชนชั้น ซึ่งคนข้ามเพศในแต่ละคนนั้นจะมีรสนิยมและการเข้าไปใช้บริการในลักษณะที่แตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ที่เหมือนกันของคนข้ามเพศคือการแสดงออกซึ่งตัวตนที่ชัดเจนเมื่อได้เข้าไปใช้บริการ การแสดงความคิดเห็น การพูดคุย และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต ทั้งนี้ประเด็นสำคัญที่ผู้เขียนต้องการจะสะท้อนในบทความชิ้นนี้ คือ กระบวนการเปิดเผยตนเองและการสร้างตัวตนของคนข้ามเพศ โดยผู้เขียนได้ทำความเข้าใจถึงความหมายของคำว่า “ตัวตน” ของคนข้ามเพศในบริบททางวัฒนธรรมของไทย ซึ่งร้านเสริมสวยได้กลายเป็นพื้นที่

ของวัฒนธรรมย่อยซึ่งเป็นที่รู้จักกันเฉพาะในกลุ่มคนข้ามเพศ ร้านเสริมสวยบางร้าน เป็นพื้นที่ลับของคนข้ามเพศบางคนที่ไม่ต้องการจะเปิดเผยตนเองต่อสังคม ทั้งนี้ มีแต่คนข้ามเพศที่เข้ามาใช้บริการเท่านั้นที่รู้ว่าสถานที่ร้านเสริมสวยนี้ นอกจากจะเป็นการเสริมความงามทางเรือนร่างแล้ว การเข้ามาใช้บริการยังมีจุดประสงค์ อย่างอื่นแอบแฝง

ร้านเสริมสวยซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วไปในสังคมไทยจึงเปรียบเสมือนพื้นที่ สำคัญของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการรวมกลุ่ม จนกระทั่งนำไปสู่การสร้าง เครือข่ายทางสังคมของคนข้ามเพศ ด้วยเหตุนี้ร้านเสริมสวยจึงเปรียบเหมือน “พื้นที่ ของการสร้างตัวตน” ของคนข้ามเพศที่ถูกสร้างขึ้นด้วยจุดประสงค์และเงื่อนไข ทางสังคม ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญของการใช้ชีวิตประจำวันของคนข้ามเพศในบริบท สังคมไทย

ร้านเสริมสวยในสังคมไทย

สำหรับสังคมไทยแล้วคำว่า “สถานเสริมความงาม” คงจะเป็นที่รู้จักเฉพาะ ในกลุ่มคนบางชนชั้น แต่สำหรับคำว่า “ร้านเสริมสวย” จะเป็นคำที่รู้จักของคน ทุกชนชั้นในสังคมไทย ซึ่งความสำคัญของร้านเสริมสวยนั้นกำเนิดขึ้นมาเพื่อเป็น ร้านรับตัด ดัด สระ ซอยผม แต่ได้มีการขยายบริการให้ครอบคลุมไปถึงความงาม ด้านอื่นๆ เช่นบริการขัดหน้า นวดหน้า แต่งหน้า หรือแม้แต่การให้บริการความงาม ทั้งเรือนร่าง บางร้านอาจมีการให้บริการลดน้ำหนักทั้งในรูปแบบของการขายยาแผน ปัจจุบัน สมุนไพร หรือแม้แต่การขายเครื่องสำอางที่อ้างสรรพคุณต่างๆ นานาๆ ปัจจุบันในสังคมไทยมีร้านเสริมสวยขนาดใหญ่มากมาย ไม่เฉพาะในเมืองหลวง แต่ได้กระจายไปทั่วทุกภูมิภาค โดยเฉพาะตามเมืองใหญ่ๆ หรือสถานที่ใกล้ๆ กับ สถานันการศึกษาต่างๆ ร้านเสริมสวยบางร้านได้สร้างสโลแกนของทางร้านตัวเอง รวมไปถึงการเปลี่ยนจุดประสงค์โดยการพัฒนาจากร้านเสริมความงามมาผสมกับ การให้บริการขนานไปด้วย ร้านเสริมสวยใหญ่ๆ บางร้านมีเครื่องอำนวยความสะดวก ครบครัน ทันสมัย เหมาะแก่การพักผ่อน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ดังในเว็บไซต์ ของร้านเสริมสวยแห่งหนึ่ง

“เป็นร้านเสริมสวยที่ใหญ่ที่สุดในโลกบนห้างสรรพสินค้า ด้วยพื้นที่กว่า 650 ตารางเมตร เก้าอี้เสริมสวยกว่า 89 ตัว ใช้เทคโนโลยีล้ำสมัยที่เอาใจลูกค้าที่ชอบความล้ำสมัย ด้วยบริการ internet ความเร็วสูง/เล่นเกมส์ online พร้อมบริการ home theatre ทันสมัย ดูหนังฟังเพลง ให้กับลูกค้าที่มารอเพื่อน ๆ พร้อมโปรแกรมการออกแบบทรงผมด้วย computer graphic ที่ให้ลูกค้าได้เห็นรูปหน้าของตัวเองก่อนที่จะตัดผมจริง บริการให้ชินแส ดูหนังเองเพื่อออกแบบทรงผมให้สอดคล้องกับดวงชะตาที่ส่งเสริมความรุ่งเรืองให้กับลูกค้า บริการอันเป็นเลิศด้วยห้อง VIP สุดหรูพร้อมเครื่องตีผมเสมือนอยู่ที่บ้านหรือที่ทำงานของตัวเองรูปแบบ grand opening เป็นงานเปิดตัวที่เชิญเซเลบและดาราพร้อม มีการเดินแบบเพื่อเปลี่ยนแปลงลุคส์ของนางแบบเป็น before และ after โดยเชิญชวนให้เซเลบและดาราแต่งตัวสไตล์ญี่ปุ่น หรือรูปแบบ cosexplay เพื่อให้มีการแข่งขันแต่งกาย japanese style รางวัลชนะเลิศสำหรับผู้ทุ่มเท gift voucher ระดับ VIP ในงานจะมีช่างผมชื่อดังจากญี่ปุ่นบินมาร่วมงานเพื่อแนะนำสไตล์ให้กับคนดังโดยเฉพาะ พร้อมการตัดผมเพื่อบริจาครายได้ให้กับมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก” (<http://www.handbtoday.com/index.php?lay =show&ac= article&Id= 401603&Ntype=12> Retrieved September 6, 2010)

เว็บไซต์และสื่อโฆษณาของร้านเสริมสวยมีทั้งรูปแบบที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทำให้ร้านเสริมสวยบางแห่งมีลูกค้าเข้าใช้บริการอย่างมากมายและหลากหลาย ซึ่งนั่นได้รวมไปถึงคนข้ามเพศกลุ่มที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ดี นอกจากนี้ในบางแห่งยังได้จัดกิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ ทั้งวันเกิดลูกค้าที่เป็นสมาชิก วันปีใหม่ วันคริสต์มาส วันวาเลนไทน์ ซึ่งมีทั้งการประกวดแฟชั่นโชว์ ประกวดการออกแบบทรงผม การออกแบบการแต่งหน้าที่ล้ำสมัย หรือการเดินทางออกนอกสถานที่เพื่อประกอบกิจกรรมทางสังคม เช่น การรณรงค์เรื่องยาเสพติด การสร้างความตระหนักถึงความเข้าใจด้านโรคเอดส์ หรือแม้แต่การออกเยี่ยมสถานพยาบาลและบ้านพักคนชรา และเด็กกำพร้า เป็นต้น

ในต่างจังหวัดนอกเมืองหลวงพบว่า มีร้านเสริมสวยจำนวนมากที่ได้รับความนิยมไม่แพ้ร้านเสริมสวยใหญ่ๆ ในกรุงเทพฯ ร้านเสริมสวยเหล่านี้มีความแตกต่างกันไปในด้านค่าบริการ บางแห่งมีการจัดโฆษณาเพื่อการดึงดูดลูกค้า เช่น การให้คูปองสะสมแต้มเพื่อใช้บริการครั้งต่อไปในราคาพิเศษ หรือมีการจัดงานเลี้ยงที่ให้บริการอาหารและเครื่องดื่มฟรี นอกจากนี้ยังมีการให้บริการด้านความงามเพื่อเล็งหาคนข้ามเพศที่มีความงามอันโดดเด่น เพื่อเข้าสู่เวทีประกวดความงามอันจะนำไปสู่การสร้างอาชีพใหม่หรือการหาคู่ครองสำหรับตัวคนข้ามเพศเอง

อย่างไรก็ตามในการแข่งขันทางธุรกิจย่อมมีการสร้างข่าวเพื่อทำลายคู่แข่ง ซึ่งในการสร้างภาพเพื่อทำลายอำนาจในการดึงดูดลูกค้าของร้านเสริมสวย พบว่าคนข้ามเพศถูกดึงมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในสถานการณ์นี้ จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าของกิจการร้านเสริมสวยแห่งหนึ่งในจังหวัดมหาสารคาม ที่ต้องปิดกิจการลงอย่างถาวรหลังจากความเฟื่องฟูถึงขีดสุด

“...แยม่าคะ...ก่อนหน้านั้นทางร้านของเรากิจการดีมาก ลูกค้าต้องโทรเข้ามาจองคิวเพื่อทำผมหรือแต่งหน้า แต่ตอนนี้ทางร้านแทบไม่มีลูกค้าเลย...เท่าที่ทราบมาเขาสื่อกันว่าร้านของเราเป็นแหล่งมั่วสุมของกะเทย และมีกะเทยที่เป็นเอดส์มาทำผม ทำเล็บที่ร้านเรา ทำให้ลูกค้ากลัวว่าจะไม่ปลอดภัยกลัวติดเชื้อ จึงทำให้ลูกค้าค่อยๆหมดไปเรื่อยๆ จนเดี๋ยวนี้ต้องให้ลูกน้องลาออกไปหางานใหม่ทำ เพราะเราไม่มีเงินจะจ้าง และคิดว่าไม่นานนักก็ต้องปิดร้านเพราะว่าไม่มีเงินจ่ายค่าเช่าตึกคะ...” (Nakrathok, 2009)

สาเหตุหลักของการปิดกิจการมาจากกระแสข่าวสื่อถึงความไม่ปลอดภัยในการใช้บริการ ที่สืบเนื่องมาจากเจ้าของร้านเป็นคนข้ามเพศ และการให้ความหมายแก่ร้านเสริมสวยแห่งนี้ว่าเป็นสถานที่ของการรวมกลุ่มและการมั่วสุมของคนข้ามเพศ ซ้ำยังเป็นสถานที่ในการหาคู่ของคนข้ามเพศ มีการให้บริการทางเพศของผู้ชายต่อลูกค้าที่เป็นข้ามเพศ แต่เหตุผลสำคัญคือพนักงานในร้านบางคนติดเชื้อไวรัสเอชไอวี ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่คนในสังคมมองว่าเป็นร้านที่อันตรายหากจะเข้าไปตัดผมและทำเล็บ ซึ่งอาจมีโอกาสดูติดเชื้อจากการใช้กรรไกร และใบมีดร่วมกันได้ นอกจากนี้

ร้านเสริมสวยของแบ่งแล้ว ยังพบว่าในย่านเดียวกันยังมีร้านเสริมสวยของคนข้ามเพศที่ได้ถูกตีตราจากสังคมว่าเป็นแหล่งซื้อ ขาย ยาเสพติด และเป็นแหล่งมั่วสุมยาของเยาวชนและนักศึกษา สมควรที่จะต้องมีการถูปรปราบปรามและกวาดล้างโดยเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ในบางครั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ทำการขอตรวจค้นในร้านและบังคับให้พนักงานในร้าน รวมไปถึงลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการในขณะนั้นตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติดและดำเนินคดีต่อไป

“เป็นร้านของพวกกะเทย มีแต่กะเทยมาใช้บริการ บางคนก็เป็นเอดส์และก็เป็นต้อกระจกกันไป บางวันก็มีการจัดงานรื่นเริง เสี่ยงดัง มีการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม และมีเสียงดังรบกวนคนทั่วไป ไม่อยากให้ลูกหลานเข้าไปข้องเกี่ยวกับกลัวจะถูกหลอกให้เป็นกะเทย และกลัวว่าในร้านจะมีการใช้ยาด้วย” (Polsue, 2009)

แต่สำหรับความเห็นของคนข้ามเพศที่เข้ามาใช้บริการในร้านเสริมสวยแห่งนี้ ย่อมแตกต่างออกไปจากความเห็นของผู้คนทั่วไปที่อาศัยอยู่โดยรอบร้าน ดังความเห็นของกิตติชัย

“การมีร้านเสริมสวยแบบนี้ มันทำให้เรารู้จักเพื่อนของเรา มีคนเข้าใจเรา เวลาอยู่ที่บ้านคนในบ้านก็ยอมรับเราไม่ได้ เวลาไปทำงานก็แสดงออกอะไรไม่ได้ แต่ถ้าได้มาที่ร้านก็เหมือนมาเจอเพื่อน ได้แลกเปลี่ยนทัศนคติ ได้รู้ข่าวในแวดวงตัวเอง มันไม่จำเป็นหรอกกว่าจะเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคหรือว่ามั่วยา อันนี้มันแล้วแต่คน คนที่ไม่ใช่กะเทยก็มีแหล่งมั่วสุมเหมือนกันตามหอพัก ตามคอนโด ไม่ใช่แค่กะเทยหรอกที่มีแหล่งของตัวเอง” (Youdee, 2009)

จะเห็นได้ว่า ทัศนะความคิดเห็นของคนทั่วไปและของกลุ่มคนข้ามเพศมีความแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะวิพากษ์ทัศนคติเชิงตีตราที่มีต่อการรวมกลุ่มของคนข้ามเพศ หรือความเหมาะสมของพฤติกรรมของคนข้ามเพศในร้านเสริมสวย แต่ผู้เขียนต้องการสะท้อนถึงการเปิดเผยตนเองและการสร้างตัวตนของคนข้ามเพศในพื้นที่ของร้านเสริมสวยมากกว่า

ตัวตนของคนข้ามเพศในร้านเสริมสวย

รูปแบบของการใช้ชีวิตของคนข้ามเพศภายในร้านเสริมสวยนั้นแตกต่างไปจากรูปแบบของการใช้ชีวิตของคนข้ามเพศในโลกภายนอก ในร้านเสริมสวยคนข้ามเพศสามารถแสดงออกซึ่งตัวตนและความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเต็มที่มากกว่า ดังนั้นพื้นที่ของร้านเสริมสวยจึงเปรียบเสมือนพื้นที่ทางสังคมที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมย่อยของคนข้ามเพศ โดยร้านเสริมสวยแต่ละร้านได้สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการใช้ชีวิตที่ต่างกันของคนข้ามเพศแต่ละระดับที่เกี่ยวข้องไปถึงระบบบริโภคนิยม และระบบทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คนข้ามเพศที่เข้ามาใช้บริการหลายคนมีความผ่อนคลายความอึดอัดทางใจ ได้เพื่อนใหม่ ได้สร้างเครือข่าย หรือแม้แต่การได้พบรัก ด้วยเหตุนี้ผู้เชี่ยวชาญจึงได้พยายามสืบค้นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นภายในร้านเสริมสวยนี้มีความหมายอย่างไรต่อตัวตนของคนข้ามเพศบ้าง

คนข้ามเพศมีการเข้าไปใช้บริการของร้านเสริมสวยในจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน บางคนไปเพื่อพูดคุยหรือพบปะสังสรรค์ บางคนไปเพื่อเสริมความงาม บางคนไปเพื่อพักผ่อน ในขณะที่บางคนมีจุดประสงค์คือการไปสร้างเครือข่ายไม่ว่าจะเป็นการหาเครือข่ายของการซื้อขายยาเสพติด การขายบริการทางเพศ แต่ถึงอย่างไรก็ตามร้านเสริมสวยที่คนข้ามเพศเลือกจะไปมักจะเป็นร้านเดิมที่ตนเองเคยสัมผัส หรือเป็นร้านใหม่ที่มีเพื่อนคนข้ามเพศแนะนำ แต่ที่สำคัญมักเป็นร้านที่เป็นกลุ่มทางสังคมของคนข้ามเพศ

คนข้ามเพศจะเข้ามาใช้บริการภายในร้านเสริมสวยอย่างคึกคักในเวลาเลิกงานหรือในวันหยุด โดยเฉพาะวันหยุดสำคัญตามเทศกาล ทั้งนี้บางร้านมีการจัดงานเลี้ยงเล็ก ๆ และมีการดื่มสังสรรค์กันอย่างสนุกสนาน ร้านเสริมสวยร้านใดที่มีลูกค้ามาก จะเป็นกลุ่มทางสังคมขนาดใหญ่ที่ทำให้คนข้ามเพศมีโอกาสดังแสดงออกซึ่งตัวตนมากขึ้น คนข้ามเพศมีโอกาสดังพบเพื่อนที่หลากหลาย มีโอกาสที่จะแสดงออกทางร่างกายทั้งการพูดคุย การแสดงท่าทาง การส่งสายตา จนกระทั่งคนข้ามเพศบางคนได้มีโอกาสมีความสัมพันธ์ทางเพศหลังจากที่ได้ทำความรู้จักกันในพื้นที่ของร้านเสริมสวย ด้วยเหตุนี้คนข้ามเพศที่มีรูปร่างหน้าตาดี ฉลาดและมีไหวพริบ มักจะถูกชักนำให้เข้าสู่วงการอัลคาร์ซ่าโชว์ หรือทิฟฟานีโชว์ แม้แต่

การเข้าสู่เวทีประกวดนางงามของสาวประเภทสอง หรือการเข้าสู่วงการตลกหรือวงการบันเทิงต่อไป

เนื่องจากร้านเสริมสวยได้ถูกนิยามให้เป็นพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศ ถึงแม้ว่าการเข้าไปในร้านเสริมสวยนั้นจะมีความแตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของคนข้ามเพศในแต่ละคน แต่ร้านเสริมสวยก็ยังเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้คนข้ามเพศได้แสดงออกซึ่งตัวตน พฤติกรรมของคนข้ามเพศมากมายได้ถูกแสดงออกในพื้นที่นี้ ซึ่งการเปิดเผยตัวตนของคนข้ามเพศทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตและอนาคต ความต้องการที่เปิดเผยของคนข้ามเพศนำมาสู่การแลกเปลี่ยนโอกาสในการใช้ชีวิต คนข้ามเพศที่มีรูปร่างหน้าตาดีได้ถูกซื้อขายให้กับชาวต่างชาติที่เพื่อโอกาสทางเศรษฐกิจ และคนข้ามเพศที่ยังไม่มีงานทำได้ถูกชักนำจากเพื่อนในกลุ่มให้ทำงานที่เหมาะสมกับคนข้ามเพศ หรือแม้แต่การทำงานในร้านเสริมสวยที่ตนเองไปใช้บริการ คนข้ามเพศนั้นนอกจากจะสร้างเสริมแต่งร่างกายให้งดงามไว้เพื่อเป็นที่ดึงดูดโอกาสให้เข้ามาในชีวิตของตนแล้ว ยังเป็นความภาคภูมิใจของคนข้ามเพศ หากมีการชื่นชมว่ามีความงามเหนือกว่าผู้หญิงที่แท้จริง ซึ่งการได้เอาชนะเพศหญิงนั้นเป็นความภาคภูมิใจอันสูงสุดของคนข้ามเพศบางคน ด้วยเหตุนี้พื้นที่ของร้านเสริมสวยนั้นจึงเป็นพื้นที่ของการแสดงออกทางตัวตนทั้งในแง่บวกและแง่ลบ “ตัวตนของคนข้ามเพศ” บางครั้งได้ถูกนำมาทำเป็นสินค้า หรือเป็นวัตถุที่มีไว้เพื่ออวดความงาม อันนำมาสู่ความพึงพอใจ

ร้านเสริมสวย : พื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศ

การทำความเข้าใจถึงแนวคิดเรื่อง “พื้นที่” ของเลอแฟบร์ (Lefebvre, 1991) นับได้ว่ามีความจำเป็นอย่างมากในการทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ ซึ่งผู้เขียนได้นำแนวคิดนี้มาอธิบายการใช้พื้นที่ร้านเสริมสวยในการแสดงออกซึ่งตัวตนของคนข้ามเพศเพื่อให้เข้าใจการใช้ชีวิตและการเปิดเผยตัวตนของคนข้ามเพศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการมีเพศสัมพันธ์ของคนข้ามเพศผ่านพื้นที่ร้านเสริมสวย ซึ่งเลอแฟบร์เชื่อว่า การแสดงออกทางเพศของคนนั้นจะเกี่ยวข้องกับการสืบพันธุ์ หรือการดำรงไว้ซึ่งเผ่าพันธุ์มนุษย์ เพื่อตอบสนองต่อระบบทุนนิยมในเรื่องของแรงงานในระบบผลิต

แต่ระบบทุนนิยมในทัศนะของ เลอแพบร์ เชื่อว่า ทุนนิยมคือความทันสมัย ซึ่งต้องอาศัยพื้นที่ในการแสดงออก ด้วยเหตุนี้พื้นที่ของเลอแพบร์ คือการบอกไว้ว่า ความทันสมัยคืออะไร และเลอแพบร์ เรียกพื้นที่แบบนี้ว่า “พื้นที่แห่งจินตนาการ” หมายถึง พื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นด้วยความคิดทุนนิยม โดยทุนนิยมมีหน้าที่สร้างความหมายให้กับพื้นที่อย่างไร พื้นที่ก็จะมีค่าไปอย่างนั้น ดังนั้นพื้นที่แห่งจินตนาการ จึงมีความแตกต่างไปจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ หรือพื้นที่ตามธรรมชาติ กล่าวคือ หากจะนำแนวคิดเรื่องพื้นที่ของเลอแพบร์ มาอธิบายตัวตนและเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับคนข้ามเพศแล้ว ร่างกายตามธรรมชาติของคนข้ามเพศจะกลายเป็นพื้นที่ตามธรรมชาติ ในขณะที่จินตนาการทางด้านร่างกายและการแสดงออกจะเป็นพื้นที่แห่งจินตนาการ ในทัศนะของเลอแพบร์ เชื่อว่า พื้นที่แห่งจินตนาการได้ปกปิดเรื่องราวของบางสิ่งบางอย่างไว้ นั่นคือพื้นที่แห่งจินตนาการเป็นพื้นที่ของระบบทุนนิยม ซึ่งประกอบไปด้วยการคิดแบบเหตุผลและการแสวงหาสิ่งที่มีสมบูรณ์แบบเพียงอย่างเดียว แนวคิดสิ่งที่มีสมบูรณ์แบบเพียงหนึ่งเดียวนั้นเป็นการถูกควบคุมและจัดระเบียบโดยผู้รู้และนักคิดที่มีอำนาจทางสังคม โดยคนเหล่านี้จะแสดงอำนาจของตนผ่านการสร้างความหมายบนพื้นที่ ด้วยเหตุนี้วิถีคิดของผู้มีอำนาจจึงต้องการที่จะควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างให้อยู่ภายใต้ระเบียบเดียวกัน วิถีคิดที่แตกต่างไปจากระเบียบที่กำหนดจึงถูกเบียดขับออกไป ดังนั้นการที่บุคคลเข้าไปอยู่ในพื้นที่ใด ก็เหมือนถูกจองจำให้มีวิถีคิดและการแสดงออกให้ตรงกับความต้องการของพื้นที่นั้น ด้วยเหตุนี้การแสดงออกทางเพศที่แตกต่างไปจากข้อกำหนดทางสังคม จึงไม่สามารถที่จะแสดงออกได้อย่างมีเสรีภาพ แต่มักเป็นการแสดงออกตามการถูกควบคุมและถูกกำหนด อีกทั้งเลอแพบร์เชื่อว่าการแสดงออกของมนุษย์ถูกใช้เพื่อสะท้อนความหมายบางอย่าง ซึ่ง เลอแพบร์ตั้งคำถามว่าพื้นที่สัมพันธ์กับรูปร่างของคนอย่างไร โดยเลอแพบร์พยายามสะท้อนว่าพื้นที่เปรียบเสมือนสิ่งที่หล่อหลอมร่างกายและวัตถุต่างๆ แต่คนทั่วไปสามารถมองเห็นความหมายของร่างกายได้ เช่น ความงาม ความน่าเกลียด ดังนั้นพื้นที่ของเลอแพบร์ จึงเป็นการนิยามความหมายของสิ่งต่างๆ ในสังคม

ในความเข้าใจของผู้เขียนเชื่อว่าพื้นที่ที่ตามความหมายของเลอแพบร์สามารถนำมาใช้อธิบายความเข้าใจถึงพื้นที่ความเป็นเพศของรักต่างเพศได้ แต่ไม่สามารถนำมาอธิบายความสัมพันธ์ทางเพศที่ถูกปกปิดอย่างคนข้ามเพศได้ครอบคลุมทั้งหมด เนื่องจากตัวตนของคนข้ามเพศนั้นไม่ได้ถูกเปิดเผยทุกคน แต่ในบางครั้งคนข้ามเพศได้นำตัวตนของตนเองแปรรูปมาเป็นสินค้าเพื่อสนองระบบทุนนิยม ผู้เขียนเชื่อว่าการเปิดเผยตัวตนและการสร้างตัวตนของคนข้ามเพศนั้นเกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมในแต่ละพื้นที่ ดังเช่น ร้านเสริมสวยในบางจังหวัด อาจถูกเปิดเผยว่าเป็นพื้นที่สำหรับคนข้ามเพศอย่างชัดเจน แต่ในบางพื้นที่ร้านเสริมสวยได้ถูกปกปิดไว้ว่าเป็นพื้นที่ของคนข้ามเพศ ซึ่งพื้นที่ของร้านเสริมสวยแบบนี้ไม่พยายามแสดงออกให้สังคมรับรู้ ซึ่งคนทั่วไปในสังคมก็ไม่สามารถรับรู้ได้ว่าร้านเสริมสวยร้านนี้เป็นสถานที่ชุมนุม รวมกลุ่ม หรือสร้างเครือข่ายของคนข้ามเพศ หรือหากสังคมจะรับรู้ก็จะรู้เพียงคลุมเครือเท่านั้น

การสร้างตัวตนของคนข้ามเพศ ณ พื้นที่ร้านเสริมสวย

การทำความเข้าใจถึงการสร้างตัวตนของคนข้ามเพศในร้านเสริมสวยนั้น จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงความหมายของการเข้าไปสู่พื้นที่ร้านเสริมสวยของคนข้ามเพศในแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป คนข้ามเพศที่เข้าไปใช้บริการร้านเสริมสวยไม่ได้มีจุดประสงค์ไปเพื่อเสริมความงามเพียงอย่างเดียว แต่สิ่งสำคัญคือการไปแสดงออกซึ่งตัวตนของตนเอง ซึ่งเป็นข้อค้นพบสำคัญที่ผู้เขียนพยายามสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของคนข้ามเพศที่มีต่อพื้นที่ นั่นคือ ความแตกต่างของระดับร้านเสริมสวยได้แสดงถึงความแตกต่างของคนข้ามเพศที่ไปใช้บริการ คนข้ามเพศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับสูงจะสามารถจ่ายเพื่อความงามทางเรือนร่าง และการสร้างเครือข่ายทางสังคมในระดับที่แตกต่างไปจากคนข้ามเพศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำกว่า คนข้ามเพศจึงไม่สามารถที่จะสร้างโอกาสทางชีวิตได้เท่าเทียมกัน และพื้นที่ของร้านเสริมสวยในแต่ละแห่งก็มีความหมายทางสังคมและวัตถุประสงค์อันโดดเด่นต่างกัน ซึ่งคนข้ามเพศมีจุดประสงค์เช่นไรในขณะนั้นก็อาจจะเลือกใช้พื้นที่ร้านเสริมสวยที่ตัวเองมีโอกาสจะบรรลุ

ซึ่งวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งคนข้ามเพศบางคนนั้นได้ใช้พื้นที่ของร้านเสริมสวยในมิติของความงาม เช่น การเสริมความงามทางร่างกายโดยการอ้างอิงรูปร่างของเพศหญิง ในขณะที่บางคนใช้พื้นที่ร้านเสริมสวยไปในการเลื่อนลำดับชั้นทางสังคม ไม่ว่าจะป็นโอกาสในการเข้าสู่เวทีการประกวดความงามของสาวประเภทสอง หรือการเข้าสู่วงการบันเทิง ไม่เว้นแม้แต่จุดประสงค์ของคนข้ามเพศบางคนที่ใช้พื้นที่ร้านเสริมสวยในการแสวงหาคู่รัก หรือแม้แต่การขายบริการทางเพศ

แต่ทั้งนี้คนข้ามเพศคนหนึ่งเพียงคนเดียวอาจจะใช้พื้นที่ของร้านเสริมสวยหลายร้านในจุดประสงค์ที่ต่างกัน โดยคนข้ามเพศคนหนึ่งอาจจะใช้พื้นที่ร้านเสริมสวยบางร้านเพื่อจุดประสงค์ด้านความงามเพียงอย่างเดียว แต่ในเวลาเดียวกันคนข้ามเพศคนนี้อาจจะใช้พื้นที่ร้านเสริมสวยร้านอื่นเพื่อจุดประสงค์ด้านโอกาสในการมีความสัมพันธ์ทางเพศ หรือการแสวงหาคู่นอน ดังนั้นคนข้ามเพศไม่จำเป็นที่จะต้องไปใช้พื้นที่ร้านเสริมสวยร้านเดิมที่จำเจตลอดเวลาเสมอไป

แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่ของร้านเสริมสวยก็ไม่ได้มีระเบียบกำหนดไว้ว่า ผู้ที่มาใช้บริการจะต้องเป็นคนข้ามเพศเสมอไป พื้นที่ร้านเสริมสวยเป็นความหมายที่คนทั่วไปในสังคมหยิบยื่นให้กับคนข้ามเพศ และพื้นที่ร้านเสริมสวยเองได้เปิดโอกาสให้คนข้ามเพศได้แสดงออกซึ่งตัวตนได้มากกว่าพื้นที่อื่น และสามารถพบเห็นได้ทั่วไป โดยความหมายทางตัวตนของคนข้ามเพศจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของพื้นที่และประเภทของร้านเสริมสวยซึ่งในบางครั้งร้านเสริมสวยทั่วไปที่ผู้มาใช้บริการมีความหลากหลาย จะทำให้คนข้ามเพศนั้นไม่แสดงออกซึ่งตัวตนของตนได้อย่างชัดเจน แต่ถ้าหากคนข้ามเพศได้ใช้บริการในร้านเสริมสวยที่เป็นพื้นที่เฉพาะของตนเองจะทำให้คนข้ามเพศนั้นมีโอกาสแสดงบทบาท ความต้องการ และตัวตนได้มากกว่า นั่นคือคนข้ามเพศไม่จำเป็นที่จะต้องปกปิดซึ่งตัวตน ทั้งนี้เป็นเพราะคนข้ามเพศบางคนนั้นไม่ได้แสดงตัวตนที่แท้จริงของตนเองในสังคมทั่วไปได้ คนในสังคมอาจจะรับรู้ว่าคุณข้ามเพศคนนี้ คือ ผู้ชายปกติเท่านั้น แต่หากคนคนนี้ได้เข้ามาอยู่ในพื้นที่พิเศษ เขาจึงจะสามารถแสดงออกซึ่งตัวตนของตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องปกปิดแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้พื้นที่ของร้านเสริมสวยจึงเป็นพื้นที่ที่ยังมีความขัดแย้ง และยังคงอยู่ภายใต้กรอบของการจัดระเบียบความถูกต้องทางเพศ

โดยสังคม ดังนั้นจึงไม่จำเป็นว่าร้านเสริมสวยทุกร้านจะเป็นพื้นที่ของคนข้ามเพศเสมอไป คนข้ามเพศจึงมีการแสดงออกต่อพื้นที่ร้านเสริมสวยแต่ละร้านตามลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยและเงื่อนไขทางสังคม ณ ขณะนั้นมากกว่า ด้วยเหตุนี้ตัวตนคนข้ามเพศบนปฏิบัติการพื้นที่ของร้านเสริมสวยจึงสามารถปรับเปลี่ยนไปได้ตามความเหมาะสม

แนวคิดในเรื่อง Human Agency ของ Giddens (1992) เชื่อว่าโครงสร้างและการกระทำของมนุษย์ไม่ได้ขัดแย้งกันตามที่แนวคิดทวิลักษณ์นิยมเชื่อ แต่กลับมีความสัมพันธ์แบบทวิภาวะของโครงสร้าง โดยโครงสร้างเป็นช่องทาง เป็นกฎเกณฑ์ เป็นสถาบัน เป็นองค์กร และเป็นทรัพยากรที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งยอมจำนนและต่อต้าน แต่ผลที่ตามมาของโครงสร้างนั้นก็เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในปฏิสัมพันธ์ของคนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โครงสร้างจึงเป็นส่วนที่อยู่ภายในมากกว่าอยู่ภายนอกตัวมนุษย์ในฐานะผู้กระทำ การกระทำนั้นการกระทำของมนุษย์ทั้งต่อต้านและยอมจำนน จึงเป็นการสร้างโครงสร้างมาเป็นกรอบควบคุมกำหนดให้มนุษย์รับใช้ปฏิบัติตาม ดังแนวคิดของ Giddens ที่เชื่อว่าโครงสร้างนั้นเป็นเงื่อนไขของการกระทำทางสังคม ซึ่งโครงสร้างนั้นถูกผลิตซ้ำผ่านการกระทำทางสังคม แม้วามมนุษย์จะไม่มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการเลือกกระทำ การแต่เนื่องจากข้อจำกัดของโครงสร้างทางสังคม เช่น ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ แต่พวกเขา ก็สามารถเป็นผู้กระทำ (agencies) ซึ่งผลิตซ้ำโครงสร้างทางสังคมและสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ (Puanghut, 2009) ผู้เขียนจึงนำมาใช้ในการอธิบายถึงตัวตนคนข้ามเพศที่มีความลื่นไหลอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังสามารถแสดงออกตามพื้นที่ต่างๆตามลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันได้ สอดคล้องกับแนวคิดที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนนั้นสามารถมีได้ทั้งบทบาทของการเป็นผู้กระทำและถูกกระทำได้ในเวลาเดียวกัน

ดังนั้น การที่คนข้ามเพศเข้าไปใช้ชีวิตบางส่วนในร้านเสริมสวย จึงเป็นเรื่องสำคัญในการเปิดเผยถึงตัวตนในฐานะผู้กระทำของคนข้ามเพศ ที่สามารถท้าทายต่อการควบคุมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพยายามในการจัดระเบียบทางการแสดงออก การพูด การสร้างชุมชนและการสร้างเครือข่าย จนทำให้ร้าน

เสริมสวยมิใช่เป็นเพียงพื้นที่ของการถูกตีตราจากสังคมว่าเป็นแหล่งมั่วสุมทางเพศ และยาเสพติด และที่สำคัญมิใช่แค่เพียงการสะท้อนถึงระดับชนชั้นของคนข้ามเพศ ผ่านความหรูหรา มีระดับของร้านเสริมสวยที่มีความแตกต่างกันออกไป แต่ร้านเสริมสวยเป็นพื้นที่พิเศษของการปะทะกันของตัวตนคนข้ามเพศในหลายแบบที่มีจุดมุ่งหมายในการเข้ามาใช้บริการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ตัวตนของคนข้ามเพศที่จะแสดงออกมานั้นยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคม และโอกาสทางสังคมที่คนข้ามเพศจะได้รับ ดังนั้นประโยชน์จากการใช้พื้นที่บนร้านเสริมสวยของคนข้ามเพศจึงมีระดับที่แตกต่างกันออกไป

เอกสารอ้างอิง

- Big Cut Hair World Center.** Retrieved September 6, 2010, from <http://www.handbtoday.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=401603&Ntype=12>.
- Giddens, Anthony. (1992). *The Transformation of Intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies.* Cambridge: Polity Press.
- Lefebvre, Henri. (1991). *The Production of Space.* Oxford: Blackwell.
- Nakrathok, Pang. (2009, September 30). **Interview.** Transgender. Owner of a beauty salon. Mahasarakham.
- Polsue, Somchay. (2009, September 19). **Interview.** People in Srisawat community. Mahasarakham.
- Puanghut, Chetta. (2009). *Thritsadi Sungkom lae Kantumkhamkhaojai Sapawasamaimai khong Antrony Giddens.* (In Thai) [Social Theory and Making Understanding in Modernity by Anthony Giddens]. Warasan Rom Phruek. **Rom Phruek Journal**, 26(1), 1-42.
- Youdee, Kittichai. (2009, September 19). **Interview.** Transgender. Owner of a beauty salon. Mahasarakham.